

НЕГОДА М. М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МОВНИЙ СТАНДАРТ ТА ДІАЛЕКТ У ІТАЛІЇ

Статтю присвячено дослідженню питання становлення літературної мови та впливу діалектів на її формування, а також питань, пов'язаних із визначенням часу виникнення загальнонародної літературної італійської мови та ролі діалектів у її самоідентифікації. Розглядаються діалектні особливості п'ємонтського діалекту італійської мови.

Ключові слова: мовні особливості діалекту, місцевий варіант мови, діалектне мовлення, літературна мова, мовний стандарт.

Статья посвящена исследованию вопроса становления литературного языка и влияния диалектов на его формирование, также вопросов связанных с определением времени возникновения общенародного литературного итальянского языка и роли диалектов в его самоидентификации. Рассматриваются диалектные особенности пьемонтского диалекта итальянского языка.

Ключевые слова: языковые особенности диалекта, местный вариант языка, диалектная речь, литературный язык, языковой стандарт.

The article looks into the issue of formation of literary language and dialects influence on it's formation, and issues related to the identification of time of a nationwide literary Italian language and dialects role in its identity. The author takes into account the dialectal features of Piedmontese dialect of Italian language.

Key words: linguistic features of the dialect, the local version of the language, dialect language, literary language, language standard.

На сучасному етапі розвитку мовознавства зі зростанням інтересу до етнології та культурології актуальними залишаються питання становлення літературної мови та впливу різних діалектів на її формування. На теперішньому етапі розвитку мовознавства інтерес науковців до особливостей лексико-синтаксичного, морфологічного та фонетичного рівнів діалектів Італії обумовлює **актуальність** дослідження.

Метою статті є вивчення і пояснення важливих лінгвістичних закономірностей, що проявляються у діалектному мовленні, визначити роль і значення діалекту для італійців.

Об'єктом дослідження являються діалекти Італії з усіма характеристиками; взаємозв'язки діалектів з італійським мовним стандартом.

Предметом дослідження виступає лексика на всіх мовних зрізах, граматики та особливості фонетики діалектів Італії.

Матеріалом дослідження являється усне мовлення італійців різних регіонів так як саме воно представляє сучасну репрезентацію мовленнєвої картини Італії.

Наукова новизна дослідження полягає у використанні комплексної методики вивчення діалектів, що дозволяє поглибити знання та систематизувати вже існуючі матеріали у сфері італійської діалектології, застосувати їх під час дослідження діалектів інших мов.

Мовна ситуація будь-якої країни сучасного світу є неоднорідною і складною. Проблему соціальної диференціації мови в лінгвістиці вчені порушували давно, починаючи з праць І. Бодуена де Куртене, в яких йшлося про вертикальне й горизонтальне членування мови: перше з яких є власне соціальним, а друге – територіальним [1]. У сучасній лінгвістиці проблемами діалектів займається аксіопрагматика, одиницями вивчення якої є різні етномови. А діалекти, говірки, ідіолекти розглядають як складники етномов.

Одиницею соціальної диференціації мови є “форма існування мови” – зрозумілий усім носіям мови різновид функціонування, що передбачає системну організацію та комунікативно-прагматичну орієнтацію, яка відповідає вимогам певної сфери спілкування чи застосування [2:336]. Головними формами існування мови, які, практично, не викликають заперечень у сучасних соціолінгвістів, є літературна мова, що виступає стандартом, народно-розмовна мова, територіальні діалекти.

Дискусійним питанням соціолінгвістики є розмежування форм існування мови та деяких додаткових лексичних систем, зокрема просторіччя, соціальних діалектів, жаргонів, сленгу, тощо, які, окремі дослідники, розглядають як форми існування мови [3:30]. Більшість італійських лінгвістів (М.А. Кортелаццо, К. Грассі) виокремлюють чотири рівні мови [4: 280]:

- літературну мову, або загальнопоширену;
- регіональний різновид літературної мови;
- регіональний діалект;
- діалект.

Літературна мова (мовний стандарт) є загальнонародною, кодифікованою та регламентованою, культурно обробленою формою існування мови, що забезпечує основні сфери спілкування народу й здебільшого має широку стилістичну диференціацію. Ознакою літературної мови є свідоме культивування норми, хоча нормативність й уніфікованість літературної мови є також відносними. Літературна мова

не тотожна мові художньої літератури, оскільки вона має розгалужену систему функціональних стилів і обов'язковий писемний спосіб вираження. З розробкою теорії мовної норми було визначено комплекс ознак літературної мови: обробленість й упорядкованість; нормативність і кодифікованість; стабільність та безперервність традицій; обов'язковість для всіх членів колективу; розвиненість стилістичної диференціації; універсальність; наявність усного й писемного варіантів [5:248]. Літературна мова може обслуговувати потреби повсякденного спілкування як розмовно-побутовий різновид літературної мови, що залежить від традицій та рівня культури населення [3:30].

Діалект – це форма мовного існування, що використовується як засіб безпосереднього повсякденного побутового спілкування на певній обмеженій території й характеризується відносно єдністю різних мовних рівнів системи та відповідними відбитками культурних традицій [6:18]. Кожна мова має певну кількість діалектів, при цьому конкретний діалект може мати спільні риси з іншими діалектами цієї ж мови і бути зрозумілим їхнім носіям або значно відрізнятися, від них що спричиняє ускладнення чи неможливість спілкування між носіями таких діалектів. Межі діалектів фіксуються на географічній карті ізоглосами, що позначають мовні відмінності на різних рівнях мовної системи. Власне термін “діалект” у лінгвістичних працях може означати два різних поняття:

1. автономна лінгвістична система, протиставлена національній мові, що має власні структурні особливості та історію;
2. різновид національної мови, що має ті ж структурні особливості та історію, що і національна мова [7: 61].

В Італії діалекти протиставлені літературній мові: кожен з діалектів поширений на відносно обмеженій території й служить засобом спілкування у повсякденному житті мовців [8: 14].

Розбіжностей між літературною мовою та діалектом не так багато: і діалект, і літературна мова походять від латини; обоє є складними лінгвістичними системами, що поширені на Апеннінському півострові, однаково законні у своїй появі та розвитку та рівномірно функціонують у використанні. У діалектології важливу роль відіграє територіальний фактор. Кожен діалект поширений на своїй певній території. У сучасній лінгвістиці прийнято розглядати мову і відповідно діалект як її складову, як живий організм, що розвивається і постійно змінюється. Володіння

певним різновидом мови може бути активним (здатність розуміти і будувати фрази) або тільки пасивним (здатність розуміти) [9: 32].

Остаточне об'єднання Італії як єдиної держави відбулося досить недавно, тому існує багато культурно престижних центрів, кожен з яких ще сьогодні має свій літературний стандарт мови, який у чомусь відмінний від державного стандарту мови. Певні лексичні та семантичні елементи, зародившись у діалектах, перейшли й утвердилися у регіональні діалекти ще в 50-60 ті роки, потім стали частиною стандартної італійської лексики, втративши свої зв'язки з регіоном [10].

Ще Данте Аліг'єрі відзначив розбіжності розмовного мовлення в окремих частинах Італії, представив першу класифікацію діалектів Італії у написаному латинською мовою приблизно в 1303 – 04 рр. творі, відомому під назвою “*De vulgari eloquentia*” [11]. На жаль, ця класифікація тривалий час залишалася невідомою вченим, і довгі роки цей напрям лінгвістики не розвивався, аж до 1529 року, коли Трессіно опублікував названу працю Данте. Після Данте, який класифікував італійські діалекти за географічним принципом [6:114], лише у 1724 році відомий літератор Антон Марія Сальвіні висловив ідею, що діалекти мешканців певних міст роблять їх громадянами лише тих міст, а тосканський діалект, отриманий та засвоєний ними, робить їх громадянами Італії [8:56].

Підводячи підсумок, варто зазначити, що італійські діалекти:

- розглядаються як складники італійської літературної мови;
- раніше використовувалися всіма жителями окресленої зони, тоді як сьогодні – лише певною частиною жителів;
- походять від народної латини;
- певною мірою кодифіковані (кожен має свою граматику, лексику).

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бодуэн де Куртэнэ И. А.* Избранные труды по общему языкознанию : [в 2-х т.] / Иван Александрович Бодуэн де Куртэнэ ; [сост. В. П. Григорьев, А. А. Леонтьев]. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – Т. 1. – 384 с. ; Т. 2. – 391 с. 2. *Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми : [підручник] / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтва : Довкілля К., 2008. – 712 с. 3. *Мечковская Н.* Социальная лингвистика: [пособ. для студентов гуманитар. ВУЗов и учащихся лицеев]. – [2-е изд., испр.] / Нина Мечковская. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 207 с. 4. *Cortelazzo M.* Avviamento critico allo studio della dialettologia italiana : [in 3 vol.] / M. Cortelazzo. – Pisa : Pacini, 1969–1972. 5. *Алефиренко Н. В.* Современные проблемы науки о языке : [учебн. пособ.] / Н. Ф. Алефиренко. – М. : Флинта-Наука, 2005. – 416 с. 6. *I dialetti italiani*: storia, struttura, uso / A cura di M. Cortelazzo. – Torino : UTET, 2002. – 1147 p. 7. *Dardano M.* Manualetto di linguistica italiana / M. Dardano. – Bologna : Zanichelli, 1996. – 171 p. 8. *Marcato C.* Dialetto, dialetti e italiano / C. Marcato. – Bologna : Mulino, 2002. – 220 p. 9. *Dardano M.* La lingua italiana / M. Dardano, P. Trifone. – Bologna : Zanichelli, 1985. – 463 p. 10. *De Mauro T.* La fabbrica delle parole. Il lessico e problemi di lessicologia / T. De Mauro. – Torino : UTET Libreria, 2005. – 267 p. 11. *Alighieri D.* De vulgari eloquentia / D. Alighieri // Tutte le opere. – Roma : I Mammot, 2011. – P. 1017–1070.